DOSSIER DE TEXTOS D'*AL CEL*, DE JACINT VERDAGUER

Pròleg

Vull anar al Cel; per això n'he escrits aqueixos cants d'enyorança. No voldria anar-hi sol; per això los publico ara i los trac a faró, tal vegada sense ser-ne gaire mereixedors. Aquí podria acabar lo pròleg d'aquest llibre. Mes, digam-ne alguna cosa més.

No sé quin atractiu té per les criatures lo voliol, aquella cuqueta rodona i vermella, que es posa en los lliris i més encara en les mates de boix, sobretot en les altes muntanyes. A Cerdanya l'anomenen *margarida* i a Blanes li donen lo poètic nom de *gallineta de la Mare de Déu*. D'altres insectes los noiets ne fugen amb por i amb prou feines los gosen tocar; al voliol lo cerquen entre les fulles, lo cullen com una pedra preciosa i, sense fer-li mal, lo fan servir de joguina. Quan jo era petit, a dotzenes de vegades amb los altres nois los anàvem a caçar entre els lliris de l'hort, sobre la blancor dels quals semblaven talment robins. Quan sortosament ne trobàvem un, nos lo posàvem joiosos a la mà, que ell amb peu llest s'afanyava a recórrer, tantost a la dreta, tantost a l'esquerra, tantost de part damunt a la cara de la mà, tantost de part de sota. Posàvem la mà de dits cap a terra i ell seguia caminant, caminant; la cloíem i ell a les fosques trescava sense parar un punt. Quan coneixíem que es cansava de fer anar sos peus de mosca, posàvem la mà de dits enlaire, i ell, cercant un repeu per prendre volada, se'n pujava amunt, amunt sempre. Quan era al capdamunt del dit polze, se trobava baix encara i s'enfilava a l'índice, i quan arribava al bell cim de l'índice se'n pujava al dit del cor: allí donava dues o tres voltes, i, no veient un pujador més alt, s'aturava. Aixecava sa closca vermella picada de negre, que es partia en dues portelles, treia de sota unes aletes petites com dues llenties i primes com tels de ceba, i, ajudant-li a estendre-les amb una bufada, prenia el vol, mentres nosaltres li dèiem: «Voliol, voliol, ensenya'ns lo camí del Cel.»

Això mateix que jo deia a aqueix simpàtic insecte, abans de sortir del paradís de la infantesa, quantes vegades ho he repetit després en lo llarg i travessós viatge de la vida! Quantes vegades ho he dit a la matinera calàndria, al veure-la en les primeres hores dels dies d'estiu, enarborar-se com una fletxa tot cantant com fins a perdre's de vista! Quantes vegades, en ma curta vida marinera, ho he dit a l'àliga de mar, al veure-la encelar-se entre els núvols de la tempesta! Quantes voltes ho he dit a les estrelles erradívoles, que mudant-se de lloc, com diu la gent senzilla, semblen obrir-nos la via cap amunt amb sa lluminosa estela! Quantes vegades, a l'ensopegar una d'aqueixes poques ànimes angelicals, que estan de pas en lo món, com les orenetes, li he dit al veure-la'n sortir: «Ànima, bona ànima, ensenya'm lo camí del Cel!»

A la gran amor que sempre he sentida per ell, com si m'hi atragués un imant extraordinari, s'han unit, fent-me d'esperó, los desenganys que he rebuts en la terra. Veu's aquí l'origen i el perquè d'aquest nou llibre, que és la segona part de les *Flors del Calvari*, germà d'aquelles aspres queixes i fill d'aquelles penes i dolors. Lo Cel és la corona de la vida atribolada i l'única i bella explicació de l'enigma de les amargors que es passen en esta vall de llàgrimes. La idea del Cel està íntimament lligada amb la de la Creu, com la conseqüència a la premissa, com la collita a la sembra, la flor a l'arrel i l'aurèola de raigs a la testa del màrtir.

Un dia, Déu permeté que s'ennuvolàs de cop mon hermós esdevenir; passí penes tan fondes que posaren en perill la meva existència, i tan llargues, que encara duren, i Déu ajut fins que s'acabaran. No cal pas contar-ho tot; lo tracte que se'm donà sobre la terra m'obligà a cercar refugi

en lo Cel, i per distraure mon cor i enteniment de les misèries d'ací baix, me posí a contemplar amb les llàgrimes als ulls la sobirana bellesa del palau de nostre Pare celestial i, encara que amb lo cor ple de neguit, me posí a cantar com los pelegrins de Terra Santa, que, deixant enrere la mar tempestuosa, los perillosos esculls de Jaffa i el poble d'El-Latrun ple de llegendes tan poc falagueres com son nom, arriben a l'envista de Jerusalem: «M'he alegrat de les paraules que se m'han dites: anirem a la casa del Senyor. Nostres peus entraran per los atris, oh Jerusalem!» I com no cantar, obirant més de prop la sortida d'aquest desterro i l'entrada en un sejorn on lo neguit és desconegut? Com no cantar, tenint en perspectiva la regió benaventurada de les eternes alegries?

Admirable comportament lo de la divina providència amb nosaltres. Ella expressament omple de pedres i voreja d'espines los camins d'ací baix, perquè en compte d'afectar-nos-hi, aixequem los ulls allí dalt i a cada pas que fem vers la felicitat terrena, nos posa un entrebanc perquè, vulgues no vulgues, la cerquem allà on és, mes ai!, sempre endebades! Com més fel se barreja als plaers de la terra, més s'acosten los llavis a la copa emmetzinada.

Conta Homer en l'*Odissea* que els companyons d'Ulisses trobaren tan bons los fruits del lotus que s'oblidaren de sa pàtria, fins a no recordar-se'n més. Lo mateix Déu en la Sagrada Escriptura feia retrets als israelites de que, distrets amb les floretes del camí, no li sentien grat de la terra de promissió.

L'home és un presoner sobre la terra, puix la seva ànima, per son origen i per sa fi, és tota celestial; mes és un presoner tan fet a ses cadenes, als sofriments i a la presó, que s'esglaia de sentir obrir la porta de sortida. Està tan avesat a la fosca, que trobant-s'hi bé, la cerca, i apila damunt seu núvols de tenebres per no veure la serena llum de les altures. No recordo quin autor ha comparada la nostra ànima a un d'aqueixos bonics papallons que rumbegen sa hermosura per los vergers en los matins de primavera. Mirau-lo com desplega ses ales virolades; com puja al cim dels arbres i baixa a ran de les herbes, i vagarívol roda i va i ve d'una flor a l'altra a assaborir la gota de magnà que duen amagada dintre son cor. Doncs, si l'agafen i li lleven les ales, no és més que una eruga fastigosa que s'arrossega per la pols. Ales, ales de fe i d'esperança per volar falten a l'ànima en aquest temps de fredor; no pas caminadors ni crosses per caminar, i menos traves i grillons de dubte i negació per arrelar-se i corsecar-se en lo desterro.

Per això creiem fer una obra de caritat, i la més gran de totes, parlant del Cel, escrivint-ne i cantant-ne. Les cançons de la cogullada i els refilets de la cuereta animen al llaurador que colga son gra en lo solc del goret, i la corranda que entona el davanter anima als segadors en la sega i als viatgers que travessen en caravana el desert.

Cantant lo Cel, crec complir un precepte diví. «En qualsevol ciutat aon entreu –diu Jesucrist a sos apòstols–, curau los malalts i dieulos: "Lo realme de Déu està a prop de vosaltres"» (Lluc, 8 i 9).

Ara més que mai convé cantar a l'afadigada humanitat la cançó de les divines esperances; ara més que mai cal parlar d'una altra Glòria als que viuen i moren per l'enganyosa glòria del món; ara més que mai convé recordar als assedegats d'or que no ho és tot lo que lluu i que part damunt de la teulada hi ha altre or i altres béns de més valia.

Cal dir als que sofreixen, que hi ha un lloc de repòs; als que naveguen, que hi ha un port segur; i als que moren, que hi ha una resurrecció. Cal dir ben alt als rics que hi ha unes altres riqueses a guanyar fent caritat als pobres; i a aqueixos, cal dir-los-ho més alt encara, que hi ha uns altres béns que esperar i que es compren sofrint amb paciència les penes d'aquesta curta vida i que són d'eterna durada.

Voleu saber què és lo Paradís? Posau-vos tota l'aigua de la mar en lo palmell de la mà, i després vos ho diré.

Un sant pare de la Iglésia assegura que els pobres condemnats són més aturmentats pel record del Cel que per lo foc: «*Plus coelo quam gehenna torquentur*.»

Oh Cel, que dolç ets per los que tenen lo cor amargat en esta vall de misèries! Que hermós ets per los ulls que plens de llàgrimes volen mirar-te, que suau per lo cor afligit que sap desitjar-te i amar-te! Oh, qui em donàs ales per volar a tos tabernacles! Qui em donàs la veu del rossinyol per cantar-te! Mes, pobres i humils com sien los himnes que en dies de prova m'inspirares, vaig a donar-los a llum, per convidar a mos germans que pateixen, del calze de consolació amb què m'aconsolares.

A l'estampar-los ara, canvio el títol de *Celísties* amb què foren escrits, per lo d'*Al Cel*. Aquell era tal vegada més poètic, aquest és més encoratjador i sobretot més cristià, i, a més, és lo títol d'un dels càntics meus que s'han cantat més i es canten i rodolen encara per Catalunya. Un sant religiós que l'ensenyava a més de set-cents nois en la ciutat de Manresa morí fa catorze o quinze anys cantant aqueixos mots de la resposta, que deuen fer de bon cantar en l'hora de la mort: «Al Cel, al Cel me'n vull anar.»

Poemes d'espiritualitat

IN PRINCIPIO

Cum me laudarent simul astra matutina.
Job, 38, 7

Mogut un jorn d'inspiració suprema,
al bell matí del món,
volgué el Senyor escriure son poema
de l'univers que es desvetllava al front.

S'oferiren per pàgines superbes
la terra i lo cel pur:
ella verdosa amb sa catifa d'herbes,
ell blavejant amb son mantell d'atzur.

Desplegant i plegant ses lluminoses
ales, vol ser sa rúbrica lo llamp;
ses miniatures volen ser les roses,
ses lletres de color les flors del camp.

A doll a doll rajaren de sa ploma
feta d'un raig del rioler abril,
l'espígol i el timó de més aroma,
lo lliri de Florència més gentil.

A raig a raig brollaren les estrelles
en la serena cúpula del cel,
ulls d'àngel que hi obrien les parpelles,
fronts virginals a l'aixecar-se el vel.

Foren dolços murmuris les paraules,
i gemecs de coloma los sospirs,
i remoreigs de cisnes sota els saules,
i col·loquis de flors amb los safirs.

Finia la posada a mig escriure
rodant per l'hemisferi l'astre d'or;
encara es veia el poncelló somriure
que ja sos llavis descloïa en flor.

I per la verda i per la blava esfera
brollaven les idees de son dit,
com florida d'una altra primavera
que enjoiava el verger de l'infinit.

De celístia i de llum deixava rastre
recorrent ça i enllà la creació,
i cada vers se convertia en astre,
cada estrofa en brillant constel·lació.

I cada sol deixava per estela
sa lletra d'or o clàusula d'argent,
i l'àngel i l'aucell sa canticela
ací en la pols o dalt del firmament.

I l'univers era un immens salteri
que, ferit per un estre sobirà,
la música adollant per l'hemisferi,
ressonava en los dits de Jehovà.

Vora el bressol de l'home que naixia
quan lo poema de set cants finí,
entre onades de llum i d'harmonia,
Déu mateix en sa glòria s'aplaudí.

MIRANT L'ESTRELLADA

Pulchriora latent.

Diamants són los estels,
mes del gran tresor dels cels
són només l'escombraria;
los diamants són a dins;
ensenyau-me'ls, serafins,
alçant la blava cortina.

Veuré la Ciutat d'or pur,
les dotze portes del mur,
quiscuna una margarida,
los fonaments de llaccí,
de topazi i de robí,
de carboncle i d'ametista.

Ensenyau-me l'Anyell sant
que és temple i sol clarejant
que la Ciutat il·lumina,
l'alta joia i lo joier,
la mina i lo tresorer
d'aquells munts de pedreria.

Darrere eix aparador
jo us veig a Vós, oh aimador
de ma ànima adolorida;
mes, puix aimador sens par,
vos hi voleu desposar,
si l'haguésseu d'enjoiar
sia en eixa argenteria.

DES QUE EM DONÀ LA CREU...

Des que em donà la creu
Aquell qui ha mort en ella,
la Creu que és la clau d'or
de sa blavosa tenda;
d'ençà que m'ha vestit
Jesús amb sa llureia,
fortuna per los sants
mes per lo món pobresa;
des que m'ha fet llençar

dels palaus de la terra,
maisons d'orgull i fang
d'on fui jo l'oreneta;
sempre que miro al Cel
me sembla *casa meva*.

SALM D'AMOR

Cantemus canticum amoris.
Imitació de Crist

Què li diu al matí lo rossinyol a l'alba,
l'abella a la vidalba,
lo papalló a la flor?
Què li diu lo llebeig a la gentil poncella,
lo serafí a l'estrella?
Estimem al Senyor! Estimem al Senyor!

Què diu a l'infantó la mare que el gronxola,
lo lliri a la viola,
la verge al trobador?
Què diu a la ciutat la Creu de l'asceteri,
a l'orgue lo salteri?
Estimem al Senyor! Estimem al Senyor!

Lo cel bressant de nit la terra que somnia,
què li diu? I de dia,
vestint-la de claror?
Herald del temple sant, què diu a monts i planes
la veu de les campanes?
Estimem al Senyor! Estimem al Senyor!

Què li diu al palet lo riu que se l'emmena,
les ones a l'arena,
l'enteniment al cor?
Lo que mar, terra i cel se diuen uns als altres
jo us ho dic a vosaltres:
Estimem al Senyor! Estimem al Senyor!

EVA I LA ROSA

Abans de la culpa d'Adam les roses no
tenien espines, segons sant Ambròs.

La Rosa i Eva, en la mateixa aurora
primera enlluernadora,
sortiren de les mans del Criador;
sortiren per la porta de la vida
deixant embadalida
la creació amb l'albada de l'amor.

Fresca i joliva matinada aquella!,
la llum era novella,
los astres començaven de florir;
estrenava la terra tota nova
sa esmaragdina roba,
lo firmament sa volta de safir.

Eren noves la mar i les boscúries,
no apreses les cantúries
del cèlic rossinyol no sentit mai,
los serafins al cel li responien
i anaven i venien
les músiques i càntics per l'espai.

Quan la primera dona i la primera
gemada rosa vera
se trobaren enmig del paradís,
llur cor, pur i ignocent, no coneixia
la negra gelosia,
i llur salutació fou un somrís.

La reina de les flors està enjoiada
de gotes de rosada,
sos llavis virginals degoten mel;
tot just eixida de les mans divines,
encara no té espines,
com lo cor d'Eva no té encara fel.

Eren les dues celestials i belles,
bessones i poncelles,
lo papalló no havia obert son pit;
tenen sos cors tot son aroma encara,
tot son encís la cara,
tota sa albor serena l'esperit.

Sos llavis vermellosos s'acostaren
i un bes se regalaren,
sa essència barrejant i son perfum,
i llur rosada tinta purpurina
de poma camosina
que en lo tendrívol branquilló es presum.

Retragueren llavors llur poncellatge
del cel amb lo llenguatge,
sos misteris i somnis i plaers;
tenen sempre que dir-se tantes coses
les verges i les roses,
ai!, i aquells eren sos amors primers.

Des dels núvols los àngels que les veien
cantaven i somreien
agitant dolçament ses ales d'or;
la perla de la mar deia a l'estrella:
–Quina gentil parella
l'única dona i la primera flor!–

Eva amb ses mans mateixes amorosa
donava aigua a la Rosa
i espurg a la ufania del roser,
i tenir li semblava una germana
com ella sobirana
dels cors, de l'hermosura i del verger.

Un dia, dia trist!, Eva a sa amiga
ve a dir-li que somriga,
puix tot plora i sospira al paradís;
ella és nua, mes, ai!, sens ignocència,
de l'arbre de la ciència
lo fruit ha emmetzinat son cor feliç!

Plorant també la rosa desflorida
li dóna una punyida
que fa sagnar sos dits: –Tu t'has armat
per mi d'espines –ella diu queixosa.
–I tu –respon la Rosa–,
tu tens al cor l'espina del pecat!–

AMOR

Ama unum in quo sunt omnia.
Sant Bonaventura

Ara ve lo mes de maig,
regalada primavera;
de totes les seves flors
mon Amor és la més bella.
Vindran l'estiu i l'hivern,
no se'n veurà cap en terra,
sinó la del meu Amor
que de totes és la reina.

Si giro los ulls al cel
la comparo amb les estrelles;
boniques són les que obir,
mes totes les senyoreja,
com lo lliri als galdirons,
com l'avet a les ginestes;
elles duraran mil anys,
la mia Amor és eterna.

Poemes d'astronomia

LA VIA LÀCTEA

Què és aqueix riu d'estrelles
que com anell guarnit de pedres fines
cenyeix la immensitat de l'hemisferi?
Jo ho preguntí als mitòlegs,
i un respongué: –És un raig de llet de Juno
caigut mentres donava el pit a Hèrcules.–
Altre em digué que Faetó al caure
de son carro de foc, un astre, eixint-se
de son camí ordinari,
socarrimà l'espai en sa carrera.

No gaire satisfet de la resposta,
ne demanava als filosops i astrònoms.
Me respongué Aristòtil: –És un núvol
de vapors secs que més amunt de l'èter
cabellera de flames arrossega.

–No! –digué un seu deixeble:– En lo principi,
al començar lo sol los seus viatges
per la volta estel·lífera, son carro
deixà en lo firmament eixa rodera.
–Jo crec –digué Demòcrit–
que és la claror d'estrelles que a miríades
en la blavor sidèrea s'acongesten
com sobre el Nil los platejats nenúfars.–

Demaní son parer a Teofrastes
i: –És això –em respongué– la soldadura
amb què Déu encaixà els dos hemisferis
que formen l'estrellada; per l'escletxa
que deixava el cosit, la llum de dintre
del firmament brolla i traspua a fora.–
Demaní el seu a un vell pastor de Núria
i em digué que és la via de Sant Jaume
per on, a son exemple,
les ànimes se'n pugen a la Glòria.

No sabia més lletra que ses cabres,
lo vell pastor de Núria,
mes posí sa contesta lluminosa
damunt la d'Aristòtil
i la de tots los savis de la Grècia.

La Lluna

La luno es un soleu
que ha perdú sa perruco.
Adagi provençal

Del cel un dia en la planície blava
se posaren los astres a dansar:
jo no sé pas quin astre se casava
amb no sé quina estrella
del món la primavera a l'apuntar.

L'Estrella del capvespre somiosa
dóna la mà a l'Estrella del matí:
l'Orion que floreix com una rosa
s'aparella amb lo Sírius,
lo lliri blanc del sideral jardí.

Amb sos amants satèl·lits giravolta
cada amorós planeta resplendent,
i arrossegant sa cabellera solta,
lo vagarós cometa
deixa estela de foc pel firmament.

Voltegen la Polar ses companyones,
com busques d'un horari gegantí;
prop del Tauro es rumbegen pariones
les Híades i Plèiades;
lo Cisne s'acomboia amb lo Delfí.

Amb son anell immens Saturno juga
i amb ses vuit llunes que no minven mai,
com un joglar tirar enlaire puga
sa rutlla i ses pilotes
que pugen i davallen per l'espai.

Vora la Lira d'or fan la sardana
sis atxes resplendents en lo zenit,
brillants de la Corona que Ariana [Ariadna]
deixà en lo cel suspesa
perquè en son front la rumbejàs la nit.

Pare del dia, el Sol dansa amb la Lluna,
que era a llavors esplèndida com ell;
sa cara un temps com ara no era bruna,
sos ulls guspirejaven,
i era de raig de l'alba son cabell.

Parlaven de son garbo les estrelles,
los metéors retreien sa rossor,
i com eixams de cèliques abelles
los astres festejaven
de son jardí l'enlluernanta flor.

Al sentir-se lloar de tan hermosa,
esbalaïda deixà caure el vel
amb què fóra llavors poncella closa,
i un crit de meravella
féu ressonar la cúpula del cel.

Lo Sol s'engeloseix, tira a sa cara
de ses antigues cendres un grapat
que enterboleix sos ulls i l'emmascara:

astre es quedà la Lluna,
mes sense llum, com un carbó apagat.

Des de llavors, com una flor d'aubaga,
rodant per les tenebres de la nit,
sempre la Lluna pàl·lida s'amaga
de l'astre hermós del dia,
si el troba pels camins de l'infinit.

PLUS ULTRA

Estello, fai-te clara
car cerque moun camin.

Allà dellà de l'espai
he vist somriure una estrella
perduda en lo camp del cel
com espiga en temps de sega,
com al pregon de l'afrau
una efímera lluerna.
–Estrelleta –jo li he dit–,
de la mar cerúlea gemma,
de les flors de l'alt verger
series tu la darrera?
–No só la darrera, no,
no só més que una llanterna
de la porta del jardí
que creies tu la frontera.
És sols lo començament,
lo que prenies per terme.
L'univers és infinit,
pertot acaba i comença,
i ençà, enllà, amunt i avall,
la immensitat és oberta,
i aon tu veus lo desert
eixams de mons formiguegen.
Dels camins de l'infinit
són los mons la polsinera,
que puja i baixa a sos peus
quan Jehovà s'hi passeja.

MA CORONA

Quo pungeris, inde nascitur
rosa qua coronaris.
Sant Agustí

I

Jo mirava aquesta nit
la corona d'Ariadna,
suspesa en lo firmament
com clau de la volta blava.
En son ric aparador
talment sembla una tumbaga
de deu o dotze brillants
barrejant les seves aigües,
collar de llums del zenit,
de l'hemisferi garlanda.
Cada floró és un estel,
un estel com lo de l'alba,
una flor de lliri blanc
del jardí de l'estrellada,
que es lliga amb les altres flors
en esplèndida capçana,
diadema de la nit
la més gentil de sa tiara,
de la tiara de safir
que Déu al front li ha posada.

II

Mentres l'estava mirant
ne davalla una veu dolça,
una veu dolça que em diu:
–T'agrada aqueixa corona?
Doncs tos enemics cruels
te la fan molt més hermosa:
una perla és cada insult,
un diamant cada afronta.
Mes aqueix s'ha de llimar
i ells ne són la llima sorda;
deixa tallar i polir,
deixa jugar sa estisora,
deixa picar sos martells,
que és diadema costosa
la que has de dur sempre més
en lo palau de la Glòria.

LA POLAR

Fundabo te in saphiris.
Isaïes, 54, ii

Lo Criador del món, en lo principi,
volgué aixecar un tabernacle ric
de cap a cap, per veure son imperi
en l'estesa regió de l'infinit.
Amb carreus de topazi i d'esmaragda
fonamentà l'alcàsser de safir,
més ample que la terra i la mar fonda,
més ferm que les muntanyes de granit.
Nostre Montseny no fóra bo per sòcol,
ni el Pirineu altívol per pedrís;
si el vell Mont Blanc pujàs a l'Himalaia,
per un de sos graons fóra petit.
Lo sol que deixa al pensament enrere,
llançant-se per l'espai eixampladís,
si vol veure un cantó de l'edifici
ha de fer tot un dia de camí.
Lo coronà de cúpula espaiosa,
tiara florida que es posà la nit,
de llustrosos crepuscles circuïda,
perlejada d'estrelles a raïms.

De l'ample frontispici de l'alcàsser
volgué posar un gran rellotge al mig,
fixà al centre de l'òrbita una estrella
que volten les del Carro de David,
aqueixa broca immensa de l'horari
que, com si fos del Criador lo dit,
a l'univers li va comptant les hores
que li falten encara per morir.

Poemes de la natura

PRELUDI

Un dia somií que era una abella
i, papallonejant per l'hort del Cel,
anava d'una estrella a una altra estrella,
a volves d'or collint la dolça mel.

Anava del clavell a la vidalba,
de l'herba de la creu als romanins,
il·luminats per la claror d'una alba
que no han vista jamai nostres matins.

Allà la flor del Corpus, que s'obria
entre mil altres flors enmig d'un prat,
me feia recordar l'Eucaristia,
convit on só dels àngels convidat.

Ací em somreia una gentil poncella
que esbadellant-se es convertia en flor,
en flor del paradís sempre novella
que feia cada dia nova olor.

Un àngel m'ensenyava una viola
i un lliri com la Verge hermós i blanc,
a prop d'una flamanta juliola,
com Jesús amb sa túnica de sang.

D'un misteri volava a altre misteri,
d'una amor robadora a una altra amor;
com un pit se m'obria l'hemisferi
deixant-me beure en lo diví tresor.

Vola que vola de la rosa al lliri,
de flor en flor seguia jo el verger,
del nèctar regalat fent lo captiri
entre càntics i música i plaer.

Fer-ne volia una rosada bresca,
per dir: «Preneu-ne» a mos amics del món,
«preneu-ne un rajolí d'eixa mel fresca
de l'alt verger on mes delícies són».

Mes ai!, mes ai!, quan a plaer brescava
caigut sobre la terra em despertí,
i en comptes de la bresca que us baixava
sols trobo les cançons que veu's aquí.

LES ORENETES

Rapiemur cum Christo in aera.
Sant Pau

I

Quan les fulles dels arbres
se van marcint
si no rodolen seques
per los camins,
quan ja la rosa blanca
falta al jardí
de neu per aparèixer
en algun cim,
quan arriba l'octubre,
deixant llurs nius
totes les orenetes
a mils a mils
sobre un arbre s'apleguen
en gros *meeting*.
Al ser allí aplegades
llencen un crit:
–N'és arribada l'hora,
nos cal partir
vers lo sol que s'allunya
d'aquest país.
Rient allà ens esperen
lo maig i abril.
Qui hi vol venir amb nosaltres?
Qui hi vol venir?–

II

Cristians, orenetes
de Jesucrist,
criades per la Glòria
que no té fi,
no sabeu que en la terra
som pelegrins?
No us va gelant les ales
l'hivern humit?
Lo sol que ha d'escalfar-nos
és lluny d'ací;
mes va arribant lo dia,
nos cal partir
com elles del desterro
d'aquest món trist.

Qui hi vol venir a la Glòria?
Qui hi vol venir
a niar en los arbres
del Paradís?

COMPTE

Suspice coelum, et numera stellas, si potes.
Gènesi, 15, 5

A una nit bella li volguí comptar
los diamants que lluen en sa roba.
«Abans compta mes flors», digué l'abril.
L'aire digué: «Primer, compta mes volves.»
La platja me digué: «Compta mos grans.»
I la mar afegí: «Compta mes gotes.»
Jo de comptar parí;
no hi havia més xifres en ma nombra.

Poemes del dolor

ALS QUE PATEIXEN

Appropinquavit regnum coelorum.
Mateu, 3, 2

Los que patiu en esta vall de llàgrimes,
per què en comptau los dies i les hores?
Passaran vostres penes com un núvol
i aprés vos somriurà amorós i tendre
lo Cel que és lo somriure de l'Altíssim.
Aixecau-hi los ulls los qui estau tristos:
allà us espera l'alegria eterna,
allà totes les llàgrimes s'eixuguen;
la pena és lo preludi de la Glòria.

Malalt que estàs clavat de peus i braços
en lo llit espinós de l'agonia,
mira ses portes d'or. Te semblen llunyes?,
doncs una creu petita te'n separa.
Los que estau desterrats i en cativeri,
mirau allí l'esplèndida sortida,

aon estén ses ales estrellades
la llibertat dels àngels companyona.
Veniu a reposar sota els ombrívols
arbres sagrats que cap hivern esfulla,
los que us sentiu afadigats i llassos.
Orfes, veniu; allà teniu un Pare:
los ulls que l'han de veure, per què ploren?
Passàreu fam i set sobre la terra?
No en passareu ja més; d'incorruptible
menjar diví les taules són parades.
Abandonats del món, no us abandona
qui us ha criat; sou los que més estima;
de sa amor n'és penyora l'Evangeli.
Pobrets de Jesucrist, que les engrunes
del calaix demanau de porta en porta,
veniu a alçar los ulls a l'estrellada.
Veieu eix escampall de pedreria?
És la del mostrador; la gran riquesa,
los munts d'or i de perles són a dintre,
i eixa tenda d'atzur és casa vostra.

VOLEU QUE VOS LA CANTE?

Miscens gaudia fletibus.

En aquest món tothom plora,
tothom plora dia i nit,
si no les penes passades,
les penes que han de venir.
També he plorades les mies,
mes ara ja canto i ric;
canto les glòries que espero
per los treballs que passí,
en lo camp de les espines
les flors que espero collir.
Companys meus de cautiveri,
no voleu cantar amb mi?
Los qui plorau entre els pobres,
los qui frissau entre els rics,
los qui els dies del desterro
comptau per los del neguit,
los passos per les caigudes,
los instants per los sospirs,
los qui estau amb lo front núvol,

los qui teniu lo cor trist,
voleu que jo vos la cante
la cançó del Paradís?

Anem

Ja hi he navegat prou
per les mars de la terra,
de golfos de neguit,
d'onades de tristesa.
Barqueta mia, anem,
anem's-en, barca meva,
cap a la mar del cel
avui que està serena.

Ací navego a rem,
allí ho farem a vela,
sens témer los esculls,
sens por de la tempesta.
Ai!, en la mar d'ací
taurons hi ha i balenes,
en la d'allí tot són
blanquíssimes nimfees
florides en l'atzur
entre esgranalls d'estrelles.
Enmig de l'esgranall
lo bon Jesús m'espera.
Anem-hi tot seguit,
anem-hi, barca meva.

La parla del cel

Són llenguatges del desterro,
los llenguatges d'aquest món:
l'un porta dring de cadenes,
l'altre duu baf de presó,
l'un té mots que semblen d'odi,
l'altre que són de rancor,
l'altre lladrucs de blasfèmia
més feréstecs que els del llop.

Lo llenguatge de la pàtria
és festívol i sucrós:
és pastat de mel d'abelles
i parrupeig de coloms,
de raigs de llum sense fosca,
d'alegria sens tristor,
és d'alteigs i harmonies
i murmuris d'oracions,
de cants i música d'àngel
i sospirs de rossinyol,
que és la parla de la Glòria,
lo llenguatge de l'amor.

NAVEGANT

Veni in altitudinem maris,
tempestas demersit me.
Salm 49, 3

I

Quan jo anava per la mar,
de Barcelona a l'Havana,
de l'huracà rufalós
bé en sentia de cops d'ala!
Mes lo que em feia patir
era el mal de l'enyorança
al veure'm tants dies lluny
de la terra catalana,
i li deia al mariner
que vetlla dalt de la gàbia:
–Mariner, bon mariner,
tu que tens los ulls de l'àliga,
no veuries verdejar
les riberes de la pàtria?–

II

Ara no vaig per la mar,
aquella sols era d'aigua,
la de la vida és pitjor
puix és de fel i de llàgrimes.
Les marors són més cruels,
són més feres les zumzades,
quan me passen per damunt
rodoladisses muntanyes;

a no dar-me Déu la mà,
m'haurien fet de fossana.
Encara en veig venir més,
la tempesta no s'acaba,
ja decau mon esperit,
ja bransoleja ma barca!
–Orenetes que pel cel
aixecau tant la volada,
no les veieu verdejar
les riberes de la Pàtria?–

Les ales

QUÈ EN TRAC?

Talem scientiam discamus in terris
quæ nobiscum perseveret in coelis.
Sant Jeroni

Del mar en los abismes
sovint s'enfonsa el pescador de perles
i sempre en trau alguna. Jo m'enfonso
cada vesprada en la sidèrea cúpula
de l'èxtasis en ales,
resseguesc les fondàries infinites
de totes les regions de l'hemisferi,
i, ai de mi!, quina gemma en solo traure?

Oh sí! Oh sí! La gemma que n'he treta
perla és de gran valia,
no es compra amb plata ni or, ni amb cent realmes:
és vostra amor, oh Criador altíssim,
la perla sense preu de l'Evangeli.

IN EXCELSIS

Verges i sants, oh cisnes que volau
de l'hemisferi en la blavor cerúlea,
no em diríeu, si us plau,
a aqueix estany diví per on s'hi puja?

Si s'hi puja volant,
deixau-me-les un jorn les vostres ales;
si s'hi puja estimant,
enceneu-me en l'amor de vostres ànimes.

EXCELSIOR

Ad te levavi oculos meos,
qui habitas in coelis.
Salm 132, i

Trobador de Catalunya,
vaig de castell en castell,
del niuet de la meva arpa
deixant volar los aucells,
fent-hi cantar los idil·lis
i a mos lais llençar gemecs.
Un capaltard de desembre
m'ensopegava el mal temps;
la sort me donà l'espatlla,
tot me posà mal carés.
Jo truco de porta en porta,
se'm tanquen totes arreu;
si alguna finestra s'obre,
com boca de carreter,
és per escopir-me oprobis
i clavar-me al front los trets.

Perseguit sobre la terra,
n'aixeco los ulls al Cel!
Quins jardins tan espaiosos!
Per entre els brots de roser
jo veig les cares de rosa,
jo obiro els ulls de blauet.
Quina olor de satalia!
Quina alenada d'encens!
Quina música se'n vessa!
De notes quin plovisqueig!

Jo caic de genolls en terra:
–Oh Senyor omnipotent,
a mon cor llevau les ales
o posau-les a mos peus
i en lo riu de les altures

deixau-me apagar la set.
Si encara jo no en só digne,
oh angelets, bons angelets,
puix l'arpa se m'és rompuda
al sentir vostre concert,
dau-me'n una de les vostres,
deixau-me la vostra veu
i assajaré ací en la terra,
entre plors d'enyorament,
algun dels mots de l'Hosanna
que tinc de cantar al Cel.–

IN DOMUM DOMINI

Laetantes ibimus.

Aniré a casa del meu Pare,
ja va caient la llarga nit,
se'm va acabant ja la pobresa
i abans de gaire seré ric;
l'or i la plata tindré en orri,
i a rastelleres los safirs.
Totes les penes són passades,
sinó l'amor de Jesucrist,
que de les penes ne fa glòries...
Oh Paradís! Oh Paradís!

Jo en lo meu cor sento unes ales
que volarien sense fi.
Doncs, per què Déu me les hi posa,
si per volar no han de servir?
Lo firmament que veig per fora,
quan lo veuré de part de dins?
Quan volaré per l'estrellada,
blanc ametller que hi veig florir,
de l'etern maig dolça primícia?
Oh Paradís! Oh Paradís!

ALES

Un desig nit i dia m'esperona
cap a les cimes on reposa el Cel,

per veure-la de prop eixa corona
d'on lo floró més pobre és un estel;

per veure-les encendre eixes antorxes
i des del vespre a la primera albor
passar esplendoroses per los porxes
de l'alcàsser diví del Criador.

Foren a eixams sembrades les estrelles
com en un camp granívol lo forment?
Són flors plenes de granes o poncelles
los lotus blancs del riu del firmament?

Quina força equilibra les esferes
fent-les en dansa eterna voltejar,
com rodes d'un rellotge volanderes
que ara tot just s'acaba d'arriar?

On va a descarregar sa pedreria
la imperial carrossa de la nit?
On va a deixar sa brillantor lo dia,
puix cap al tard se'n mostra desflorit?

Qui d'eixa mar ha vista la ribera?
Qui d'eix abisme ha escandallat lo fons,
d'un nou palau de l'univers pedrera
tal volta, o bres de noves creacions?

On s'amaga el cometa formidable
per ressortir un segle o dos després
entre les llums etèrees espantable,
com serp de foc enmig d'un bosc espès?

Sobre quins rails los astres van i vénen
que en llur camí no descarrilen mai?
En sa embranzida, amb quin bridó es detenen
que a trucs no s'estavellen per l'espai?

De la cadena d'or que tot ho serva
poques anelles obiram d'ací,
i, efímers d'un instant, des d'un bri d'herba
la voldríem midar fins a la fi!

Oh Cel, oh Cel, oh llibre de misteris,
quan m'obriràs tos més hermosos fulls?

Quan m'obriràs tos altres hemisferis,
cambra real tancada a nostres ulls?

Quan veure em deixaràs les roses veres
d'eixos rosers que m'han punyit lo cor,
de mos tristos hiverns les primaveres,
de ma fúnebre nit la resplendor?

Quan veuré obrir les estrellades portes
del regne on tot crucificat reviu,
i rebrotar mes esperances mortes,
i el més bell de mos somnis renadiu?

Si catifa és l'atzur de vostres sales,
quan lo veuré a mes plantes enflorar?
Oh Déu meu, oh Déu meu, dau-me unes ales
o preneu-me les ganes de volar!

Variant (*Roser de tot l'any*)

His ad ethera
Jo alçava la maneta a les estrelles,
quan era xic com un esqueix d'hisop,
atènyer somiava les més belles,
les veia tan a prop!
Ara só vell, mes de tan altes roses
encara, encara lo desig me puny,
mirar-me quan les veig tan amoroses,
mes ai!, les veig tan lluny!
Del cel hermós, per què em mostrau les gales,
si no em deixau a sos jardins pujar?
Oh mon Déu, oh mon Déu, dau-me unes ales,
o preneu-me les ganes de volar.